

TỔ CHỨC CHO HỌC SINH THỰC HIỆN BẢNG TIN ĐỊA LÍ VÀ TRIỂN LÃM ĐỊA LÍ VỀ TÀI NGUYÊN VÀ MÔI TRƯỜNG BIỂN, ĐẢO VIỆT NAM Ở CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

ThS. TRẦN XUÂN TIẾP*

1. *Địa lí* (ĐL) là môn học có nhiều khả năng để giáo dục về tài nguyên và môi trường biển đảo (TN&MTBĐ) cho học sinh (HS), đặc biệt là chương trình ĐL 12. Tuy nhiên, giáo dục về TN&MTBĐ trong quá trình tổ chức các hoạt động học tập ĐL trung học phổ thông (THPT) hiện nay chưa hiệu quả, do nhiều nguyên nhân: thời gian dành cho nội dung kiến thức về Biển Đông, TN&MTBĐ trong chương trình chính khóa rất ít (chỉ có hai bài trong chương trình ĐL 12); thiếu nguồn tài liệu hỗ trợ, nhiều giáo viên (GV) chưa quan tâm, chưa có những hình thức tổ chức hoạt động học tập phù hợp.

Để đạt được hiệu quả, cần có sự kết hợp tốt các hình thức tổ chức hoạt động: *học tập chính khóa, hoạt động ngoài giờ lên lớp (HĐNGLL)*. Trong HĐNGLL môn ĐL THPT, *tổ chức bảng tin ĐL, triển lãm ĐL* là những hình thức rất hiệu quả, có thể áp dụng ở các trường THPT để giáo dục về TN&MTBĐ cho HS.

2. Hình thức bảng tin ĐL và triển lãm ĐL trong các HĐNGLL môn ĐL

1) *Bảng tin ĐL* là một hình thức HĐNGLL, trong đó HS tự thu thập, xử lí, chọn lọc, hệ thống hóa thông tin, tư liệu ĐL có liên quan đến các nội dung kiến thức đã và đang học, hoặc các thông tin tư liệu ĐL liên quan đến một chủ đề giáo dục cụ thể; sau đó trình bày thông tin, tư liệu ĐL đã thu thập vào một bảng tin. Hình thức trình bày trên bảng tin ĐL có thể sử dụng ở nhiều dạng khác nhau: mẫu tin ngắn, bài báo cáo, bản đồ thông tin, bộ sưu tập hình ảnh có chú giải, các câu truyện ĐL... Bảng tin ĐL có thể được thực hiện trong suốt năm học (như hình thức hỗ trợ hoạt động học tập cho HS). Việc tổ chức thực hiện bảng tin ĐL trong trường phổ thông sẽ giúp HS có điều kiện áp dụng, phổ biến các kiến thức đã học, tạo hứng thú học tập; tạo nguồn thông tin, tư liệu phong phú phục vụ học tập; rèn cho HS các kĩ năng (KN) thu thập, xử lí, trình bày thông tin, KN làm việc nhóm...

2) *Triển lãm ĐL* là hình thức tổ chức triển lãm các sự vật, hiện tượng ĐL hay các sản phẩm khác

n nhau trong hoạt động của xã hội của HS trong trường phổ thông. Các sản phẩm HS trưng bày trong triển lãm ĐL có thể là: tranh ảnh, mẫu vật, hình vẽ, mô hình HS tự làm, các sản phẩm truyền thông HS tự thiết kế...

Việc tổ chức cho HS thực hiện triển lãm ĐL mang lại tác dụng: - HS có điều kiện trưng bày những sản phẩm do chính mình tự làm, tự thu thập, sưu tầm (thể hiện được năng khiếu, khả năng sáng tạo, tính tích cực của mỗi HS); - HS có dịp cùng trao đổi kinh nghiệm, học hỏi lẫn nhau, tạo ra môi trường học tập tích cực.

3. Cách tổ chức bảng tin ĐL và triển lãm ĐL với các chủ đề về TN&MTBĐ

1) *Cách tổ chức cho HS thực hiện bảng tin ĐL*. Bảng tin ĐL có thể thực hiện trong cả năm học với nhiều chủ đề khác nhau và được thay đổi định kì. Để tổ chức cho HS thực hiện được bảng tin ĐL, GV nên thực hiện theo các bước sau:

Bước 1: Xác định chủ đề giáo dục về TN&MTBĐ và phân công nhiệm vụ thực hiện bảng tin. Các chủ đề về TN&MTBĐ được GV xác định dựa trên nội dung chương trình ĐL THPT, như: *Khái quát về Biển Đông, ảnh hưởng của Biển Đông đến thiên nhiên Việt Nam, ảnh hưởng của Biển Đông đến khí hậu Việt Nam, tìm hiểu các dạng địa hình và các hệ sinh thái ven biển, sự phong phú của tài nguyên thiên nhiên vùng biển, vấn đề bảo vệ an ninh quốc phòng vùng biển...* Chủ đề về TN&MTBĐ và kế hoạch nội dung thực hiện bảng tin ĐL phải được xác định, phổ biến và giao nhiệm vụ thực hiện cho cá nhân, tập thể ngay từ đầu năm học.

Bước 2: Hướng dẫn HS thu thập thông tin, tư liệu về TN&MTBĐ. GV định hướng cho HS nguồn tư liệu về TN&MTBĐ, như: các tài liệu dạng kênh chữ (sách, báo, tạp chí), số liệu thống kê, tranh ảnh, tài liệu ĐL

* Trường THPT Võ Trường Toản, Xuân Tây, Cẩm Mỹ - Đồng Nai

Việt Nam, tài liệu lịch sử, nguồn tư liệu từ mạng Internet, các chương trình truyền hình, chương trình khoa học hay các nguồn tư liệu ĐL địa phương có tiềm năng về biển. Từ đó, GV trang bị cho HS một số KN cần thiết như: KN lựa chọn nguồn tư liệu, KN đọc tài liệu, KN ghi chép, KN lưu trữ nguồn tư liệu...

Bước 3: Hướng dẫn HS xử lý thông tin, tư liệu:
- Hướng dẫn HS sắp xếp các thông tin, tư liệu về TN&MTBD đã thu thập được theo từng chủ đề; - HS thảo luận phân tích, so sánh, tổng hợp các thông tin, tư liệu đã thu thập được trước khi trình bày trên bảng tin ĐL; - Tổ bộ môn ĐL phân công GV duyệt nội dung các thông tin, tư liệu HS đã thu thập trước khi cho HS đưa lên bảng tin.

Bước 4: Trình bày thông tin, tư liệu về TN&MTBD lên bảng tin ĐL: - Thông tin, tư liệu về TN&MTBD được tổng hợp thành các bài viết, báo cáo, sơ đồ tư duy, tập hợp các hình ảnh có chú giải được trình bày khoa học trên bảng tin; - Bảng tin ĐL nên được treo ở những vị trí thuận lợi nhất để tất cả HS có thể đọc và tham khảo; - Trên bảng tin ĐL, có thể trình bày thêm những bài viết, tư liệu về TN&MTBD của nhiều đối tượng khác (của GV, địa phương, Đoàn trường hay của các tổ chức xã hội khác); - Các chủ đề về TN&MTBD trình bày trên bảng tin nên được thay đổi theo từng tháng.

Bước 5: Đánh giá kết quả thực hiện: - Tổ bộ môn ĐL kết hợp với Đoàn trường thường xuyên theo dõi và hỗ trợ cố vấn cho HS trong quá trình thực hiện bảng tin ĐL; - Tuyên dương, khen thưởng những tập thể, cá nhân tích cực, có những bài viết hay, thông tin giá trị; - Lưu lại những bài viết, thông tin, tư liệu có giá trị làm tài liệu tham khảo cho HS các khóa sau.

2) Cách tổ chức cho HS thực hiện triển lãm ĐL về TN&MTBD. Triển lãm ĐL về TN&MTBD là hình thức HS trưng bày tranh ảnh, mẫu vật, hình vẽ, mô hình HS tự làm, các sản phẩm truyền thông về chủ quyền vùng biển, đảo, các loại tài nguyên của biển Việt Nam, các cảnh đẹp vùng biển Việt Nam... Triển lãm ĐL về TN&MTBD nên được tổ chức vào một trong các ngày có ý nghĩa như: *Tuần lễ Biển - đảo Việt Nam* và *Ngày Đại dương thế giới* (từ 01-08/6 hằng năm); Ngày phát động cuộc thi tìm hiểu "Huyền thoại đường Hồ Chí Minh trên biển"; Ngày hội "Tuổi trẻ vì biển đảo thân yêu", phong trào "Góp đá xây dựng Trường Sa"...

Để đạt hiệu quả trong quá trình giáo dục về TN&MTBD bằng hình thức triển lãm ĐL, GV nên thực hiện các bước sau:

Bước 1: Xác định chủ đề triển lãm. Các chủ đề giáo dục về TN&MTBD rất phong phú, như: *Chủ quyền vùng biển, các loại tài nguyên của biển Việt Nam, các cảnh đẹp vùng biển Việt Nam, hoạt động khai thác dầu khí trên biển, ô nhiễm môi trường vùng biển...* Chủ đề triển lãm về TN&MTBD có thể do GV chọn hoặc do tập thể HS tự lựa chọn.

Bước 2: Lập kế hoạch và tư vấn HS thực hiện triển lãm: - Ban tổ chức lập kế hoạch chung cho toàn trường về cuộc triển lãm TN&MTBD, cụ thể: Mục đích, thời gian, địa điểm tổ chức triển lãm; Thể lệ tham gia triển lãm; Quy định, yêu cầu của sản phẩm triển lãm; Tiêu chí đánh giá và cách cho điểm; Dự trù kinh phí; - Ban tổ chức họp đại diện các lớp tham gia triển lãm công bố kế hoạch chung và tư vấn cho HS về các vấn đề: Lập kế hoạch của lớp khi tham gia triển lãm; Hình thức trình bày sản phẩm; Cách phân công nhiệm vụ các cá nhân; Chọn thông điệp và thuyết trình cho sản phẩm triển lãm; Cách trưng bày và nơi bố trí sắp xếp các sản phẩm triển lãm.

Bước 3: HS thu thập các tư liệu, hiện vật, tranh ảnh, hình vẽ, mô hình về TN&MTBD theo chủ đề đã chọn: - GV chủ nhiệm và tổ bộ môn ĐL hỗ trợ HS định hướng về nguồn tư liệu, cách thiết kế mô hình, chú thích minh họa hay cách trình bày sản phẩm...; - Mỗi lớp thực hiện một sản phẩm và HS tự phân công nhiệm vụ để hoàn thành sản phẩm triển lãm.

Bước 4: Trưng bày, giới thiệu về sản phẩm: - Cách trưng bày sản phẩm, trang trí gian trưng bày tùy theo ý tưởng của từng lớp; - Các lớp phân công HS thuyết trình về sản phẩm của mình.

Bước 5: Tổng kết đánh giá kết quả: - Ban giám khảo chấm điểm dựa trên các tiêu chí đã tổng hợp điểm và trao giải cho các lớp; - Đại diện ban tổ chức nhận xét, đánh giá kết quả, rút kinh nghiệm những điểm cần lưu ý khi thực hiện triển lãm; - HS quan sát các sản phẩm của nhau, đặt câu hỏi, bày tỏ ý kiến bình luận trao đổi kinh nghiệm; - Những sản phẩm đoạt giải sẽ được trưng bày trên bảng tin nhà trường để HS toàn trường tham khảo.

***

Tổ chức các HĐNGLL môn ĐL như *bảng tin và triển lãm ĐL* là những hình thức thu hút được nhiều HS tham gia; rất hiệu quả để giáo dục về TN&MTBD cho HS THPT; giúp HS có được tinh thần yêu nước, lòng tự hào dân tộc và quyết tâm bảo vệ chủ quyền đất nước, chủ quyền biển đảo nước ta. Ngoài ra, còn

(Xem tiếp trang 20)

Đây là 2 vế đối rất chỉnh cả về cấu trúc, âm điệu và từ ngữ, ý nghĩa của từng chữ, từng câu trong vế. Nếu vế đối của quan Thượng thư tỏ vẻ giọng điệu của kẻ bề trên là ông quan đầu triều thì vế đối của ông Hoàng giáp trẻ chính là khẩu khí của người nông dân mang âm hưởng của mùa xuân, mang không khí chơi tết đầy tính phong tình, tao nhã, ung dung tự tại mang vào đối lại quá chỉnh. Thấy vế đối của mình bị hóa giải rất mau lẹ và cao tay, ông Hà Duy Phiên bèn ra tiếp vế đối: "Ngói đỏ lợp Nghè, lợp trên, đè lợp dưới" - Ý muốn nói rằng: Một khi thứ bậc quan chức triều đình đã ban thì mọi việc đã an bài, cấp dưới phải phục tùng cấp trên. Ông Hoàng giáp Nhạ đã ung dung đáp lại: "Đá xanh xây Cống, hòn dưới, nóng hòn trên". Có nghĩa là, công xây bằng đá, người thợ xây phải biết xếp đá theo nguyên tắc "cuốn vòm" - hòn đá phía dưới phải "nóng" (thúc, đẩy, bung ra - tiếng Thanh Hóa) hòn đá phía trên để tạo được lực liên kết theo trọng trường để công xây được chắc chắn hơn. Cách chơi chữ "Nghè" và "Cống" (tượng trưng cho học vị 2 người) của học sĩ xứ Thanh thật tài tình và thâm thúy. Sự khuôn phép cứng nhắc, phô trương, mềm yếu, thiếu vững bền đã được đặt bên cạnh sự ẩn mình, giản dị, chân quê, nhưng cứng rắn đầy chất bác học và trường tồn (ngói đỏ - đá xanh; phô trương và giấu mình;...), qua đó đã lột tả được sự lố bịch của quan chức triều đình chức cao nhưng học thấp. Bên cạnh ý nghĩa bản địa, dù anh là ai thì đều phải tôn trọng lệ làng, phép nước thì ở đây toát lên ý nghĩa của tinh thần thượng tôn trí tuệ, học vị. Khi xuất hiện một sự so sánh giữa ông quan đầu triều quyền lực ngang trời và vị đại khoa trẻ tuổi thì dân gian xứ Thanh đã chọn tôn vinh con người của trí tuệ, khoa bảng. Tinh thần "Trọng khoa hơn trọng hoạn" đã ảnh hưởng rất lớn đến việc học tập và thi cử của nho sĩ xứ Thanh. Trọng sự học, trọng trí thức là một yếu tố xuyên suốt trong tâm thức của các dòng họ xứ Thanh và cũng chính yếu tố này đã giúp cho các dòng họ nâng cao vị thế của mình trong cộng đồng làng xã.

Ngày nay, Bảng môn đình làng của xã Hoàng Lộc còn được dùng làm nơi tổ chức các nghi lễ thiêng liêng cho việc học như: học trò trước khi đi thi đều vào thắp hương cầu xin cho việc thi cử hanh thông, các con cháu trong làng khi học hành đỗ đạt đều có chút lễ mọn để cúng lễ các vị tiên hiền, các đôi trai gái chuẩn bị lễ thành hôn đều đến Bảng môn đình cầu ước cho hạnh phúc tương lai, con cái sinh ra được thông minh và hiếu học, đỗ đạt thành tài,... Đặc biệt, hàng năm, Bảng môn đình Hoàng Lộc được Ủy ban nhân dân xã, Hội khuyến học chọn làm nơi vinh danh, phát phần thưởng cho các cháu trong làng có thành tích học giỏi,

thi đỗ vào các trường đại học, cao đẳng. Đây thực sự là một vinh dự lớn lao cho cả gia đình, dòng tộc có con cháu được vinh danh chốn linh thiêng, nơi mà âm hưởng của truyền thống khoa bảng đã thăng hoa trở thành một nét văn hóa của quê nghèo mà hiếu học. □

Tài liệu tham khảo

1. Ngô Đức Thọ - Nguyễn Thúy Nga - Nguyễn Hữu Mùi. **Các nhà khoa bảng Việt Nam 1075-1919**. NXB Văn học, H. 1993.
2. Trần Văn Thịnh (chủ biên) - Trịnh Mạnh - Lê Bá Chức - Nguyễn Thế Long - Phan Văn Các. **Danh sĩ Thanh Hoá và việc học thời xưa**. NXB Thanh Hoá, 1995.
3. Võ Quang Trọng - Vũ Ngọc Khánh. **Hương ước Thanh Hóa**. NXB Khoa học xã hội, H. 2000.
4. Bùi Khắc Việt - Nguyễn Đức Nhuệ. **Hoàng Lộc đất hiếu học**. NXB Thanh Hóa, 1996.
5. Ninh Viết Giao. **Địa chí văn hóa Hoàng Hóa**. NXB Khoa học xã hội, H. 2000.

SUMMARY

Focusing on education and knowledge is an essential aspect in the consciousness of Thanhhoa families. In addition, it also helps them to improve their position in the community.

Tổ chức cho học sinh thực hiện...

(Tiếp theo trang 46)

giúp HS rèn luyện tác phong làm việc khoa học, đoàn kết và tinh thần làm việc tích cực. □

Tài liệu tham khảo

1. Bộ GD-ĐT. **Dạy học nội dung giáo dục về tài nguyên và môi trường biển, đảo cho học sinh trung học phổ thông**. Tài liệu tập huấn giáo viên các trường phổ thông, H. 2011.
2. Bùi Sĩ Tụng. **Hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp** (sách giáo viên 12). NXB Giáo dục, H. 2008.
3. Nguyễn Đức Vũ - Phạm Thị Sen. **Đổi mới phương pháp dạy học Địa lí ở trường phổ thông**. NXB Giáo dục, H. 2004.

SUMMARY

Organizations for student implementation of geographical information sheet and exhibition geographical are very effective form to educational about of resources and the marine environment, islands in upper secondary schools. Through these activities, students conditional promote positive and creative learning; have further understanding of the marine environment, islands of Viet Nam; the necessity must rational exploitation of resources sea and island, protection the marine environment, defend the sovereignty sea and island of the country.